

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ԹԻՎ 5

2013 թվականի սեպտեմբերի 19-ին

ՀՀ դատավորների միության խորհրդի 11.04.2013 թվականի որոշմամբ կազմավորված <<Օրենսդրական հարցերի, դատաիրավական բարեփոխումների, օրենքների նախագծերի հարցերի համակարգման>> հանձնաժողովը (այսուհետ՝ Հանձնաժողով)

Նախագահ՝ Արսեն Մկրտչյան

անդամներ՝ Ռուզաննա Հակոբյան

Մարգարիտա Հարթենյան

Սուրեն Մնոյան

Տիգրան Սահակյան

Վարդան Ստեփանյան

Գարիկ Ավագյան

Մասնակցությամբ դատավորներ Արթուր Պողոսյան

Ստեփան Միքայելյան

Հրաչիկ Սարգսյան

քննարկելով ՀՀ դատական դեպարտամենտի կողմից էլեկտրոնային կարգով ուղարկված ՀՀ Նախագահի 30.06.2012 թվականի թիվ ՆԿ-96-Ա կարգադրությամբ հաստատված ՀՀ իրավական և դատական բարեփոխումների 2012-2016 թվականների ռազմավարության ծրագրի կատարումն ապահովելուն ուղղված՝ «Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագիծը (այսուհետ՝ Նախագիծ),

հիմք ընդունելով Եվրոպայի խորհրդի կողմից 1998 թվականին ընդունված <Դատավորների կարգավիճակի մասին> խարտիան (այսուհետ նաև՝ Խարտիա), ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի կողմից 29.11.1985 թվականին հավանության արժանացած Դատական մարմինների անկախությանը վերաբերող հիմնարար սկզբունքները, Եվրոպայի

խորհրդի Նախարարների կոմիտեի կողմից 1994 թվականին ընդունված Դատարանների անկախության, արդյունավետության և դերի մասին թիվ R(94) հանձնարարականը, Արևելյան Եվրոպայում, Հարավային Կովկասում և Կենտրոնական Ասիայում դատական անկախության վերաբերյալ 2010 թվականի Կիևյան հանձնարարականները՝ (այսուհետ նաև՝ Կիևյան հանձնարարականներ), Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի կողմից 2010 թվականին ընդունված Դատավորների անկախության, արդյունավետության և պարտականությունների մասին թիվ (2010)12 հանձնարարականը, «Օրենքի միջոցով ժողովրդավարության եվրոպական հանձնաժողովի» (այսուհետ՝ Վենետիկի հանձնաժողով) «Ընդհանուր իրավասության դատավորների կարգապահական պատասխանատվության և կարգապահական հետպնդման մասին» Վրաստանի Հանրապետության օրենքի վերաբերյալ տրված CDL-AD/2007/009 no. 408/2006 եզրակացությունը, <Ամերիա> ՓԲԸ և Human Dynamics-public sector consulting կողմից 2010 թվականի մայիսին ներկայացված <Ինստիտուցիոնալ բարեփոխումների նպատակով տեխնիկական աջակցության և խորհրդատվական ծառայությունների մատուցում Արդարադատության խորհրդին և Դատական դեպարտամենտին> զեկույցը,

դեկլարավելով Եվրոպայի խորհրդի կողմից 1998 թվականին ընդունված <Դատավորների կարգավիճակի մասին> խարտիայի 1.7-րդ կետով և ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի կողմից 29.11.1985 թվականին հավանության արժանացած Դատական մարմինների անկախությանը վերաբերող հիմնարար սկզբունքների 9-րդ կետով՝
Հանձնաժողովը.

ՈՐՈՇԵՑ

Նախագծի վերաբերյալ ներկայացնել հետևյալ առաջարկությունները.

1. Դատավորների գործունեության գնահատման չափանիշների և դրանց հետևանքների մասով.

---

¹ Հանձնարարականներն ընդունվել են ԵԱՀԿ Ժողովրդավարական հաստատությունների և մարդու իրավունքների գրասենյակի (ԺՀՄԻԳ) Հանրային և միջազգային համեմատական իրավունքի Մաքս Պլանքի ինստիտուտի հետ համատեղ կազմակերպված և Կիևում անցկացված դատական անկախության հարցերով փորձագետների տարածաշրջանային խորհրդակցության արդյունքում:

Հիմնավորում

Դատավորների գործունեության գնահատման համակարգերի ներդրման անհրաժեշտության հետ մեկտեղ բոլոր իրավական ակտերում ընդգծվում է, որ դրա ներդրումը պետք իրականացվի դատավորի ներքին և արտաքին անկախության լիակատար ապահովմամբ:

Նման մոտեցում է ամրագրված նաև ՀՀ Նախագահի 30.06.2012 թվականի թիվ ՆԿ-96-Ս կարգադրությամբ հաստատված ՀՀ իրավական և դատական բարեփոխումների 2012-2016 թվականների ռազմավարության ծրագրում (այսուհետ նաև՝ Ծրագիր), որում մասնավորապես ամրագրված է. <Դատավորների գործունեության գնահատումը պետք է իրականացվի օբյեկտիվ չափանիշների հիման վրա՝ նրանց **արտաքին և ներքին անկախության լիակատար պահպանմամբ**>:

Դատավորների արտաքին անկախությունը դատավորների սեփական շահերի համար շնորհիվ բացառիկ իրավունք կամ առավելություն չէ, այլ տրված է օրենքի գերակայության և արդարադատություն փնտրող ու ակնկալող անձանց շահերն ապահովելու նպատակով: Դատավորների անկախությունը պետք է դիտարկել որպես ազատության, մարդու իրավունքները հարգելու և օրենքն անաչառ կիրառելու երաշխիք: Դատավորների անաչառությունը և անկախությունը էական են դատարանի առջև կողմերի հավասարությունը երաշխավորելու համար (Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի 2010 թվականի Դատավորների անկախության, արդյունավետության և պարտականությունների մասին թիվ (2010)12 հանձնարարականի 11-րդ կետ):

Նախագծի հիմնավորումների և բովանդակության հիման վրա կարելի է արձանագրել, որ առաջարկվում են դատավորների գործունեության գնահատման օբյեկտիվ (քանակական) և սուբյեկտիվ (որակական) չափանիշներ:

Ընդ որում՝ դատավորների գործունեության գնահատականը որոշվելու է քանակական և որակական չափանիշների 60 և 40 տոկոս հարաբերակցությամբ:

Ըստ Նախագծի՝ Օրենսգրքի 96.4-րդ հոդվածով որպես գործունեության գնահատման իրավական հետևանքներ սահմանված են, ի թիվս այլոց, դատավորի պաշտոնում աշխատանքային ստաժի համար դատավորի աշխատավարձի հավելավճարի պահում (մաս

2), Օրենսգրքի 157-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետով նախատեսված տույժի կիրառում (մաս 3), 157-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետով նախատեսված տույժի կիրառում (մաս 4), ինչպես նաև ծառայողական առաջխաղացման ցուցակում ընդգրկվելու նախապատվության, դատարանի նախագահի թափուր պաշտոնը համալրելու համար դիմելու իրավունք:

Գտնում ենք, որ նշված իրավական հետևանքները հակասում են միջազգային փաստաթղթերով ամրագրված և ներպետական օրենսդրությամբ արտացոլված դատավորների անկախության սահմանադրաիրավական սկզբունքին:

Այսպես՝ սույն որոշման ներածական մասում վկայակոչված ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի կողմից 29.11.1985 թվականին հավանության արժանացած Դատական մարմինների անկախությանը վերաբերող հիմնարար սկզբունքների 13-րդ կետի², Մասնակից պետությունների Նախարարների կոմիտեի կողմից 1994 թվականին ընդունված Դատարանների անկախության, արդյունավետության և դերի մասին թիվ R(94) հանձնարարականի 2-րդ կետի c) ենթակետի³ բովանդակությունից հետևում է, որ դատավորների մասնագիտական առաջխաղացմանը վերաբերող բոլոր որոշումները պետք է հիմնվեն օբյեկտիվ չափանիշների վրա:

Արևելյան Եվրոպայում, Հարավային Կովկասում և Կենտրոնական Ասիայում դատական անկախության վերաբերյալ 2010 թվականի Կիևյան հանձնարարականների 25-րդ կետը սահմանում է, որ Դատավորների նկատմամբ կարգապահական վարույթները պետք է վերաբերեն կոպիտ և աններելի ոչ մասնագիտական վարքագծին, որը վնաս է հասցնում ամբողջ դատական իշխանության հեղինակությանը: Կարգապահական պատասխանատվությունը չպետք է տարածվի որոշումների բովանդակության վրա, այդ

---

² Դատավորների պաշտոնական առաջխաղացումը, այնտեղ որտեղ գոյություն ունի նման համակարգ, պետք է իրականացվի օբյեկտիվ գործոնների հիման վրա, մասնավորապես կարողությունների, բարոյական հատկանիշների և փորձի:

³ Մասնավորապես, անհրաժեշտ է իրականացնել հետևյալ միոցները՝ դատավորների մասնագիտական առաջխաղացմանը վերաբերող բոլոր որոշումները պետք է հիմնվեն օբյեկտիվ չափանիշների և մրցութային ընտրության սկզբունքի վրա, իսկ դատավորների ծառայողական առաջխաղացումը պետք է կախված լինի նրանց անձնական արժանիքներից՝ որակավորման, բարոյական հատկանիշների և աշխատունակության պատշաճ հաշվառմամբ:

թվում դատարանների միջև իրավական մեկնաբանման տարակարծություններին, ինչպես նաև դատական սխալների դեպքերի կամ դատական համակարգի քննադատության վրա:

Մինչդեռ սահմանելով կարգապահական պատասխանատվության հետ կապված իրավական հետևանքներ՝ Նախագիծը նախատեսել է սուբյեկտիվ բնույթի (որակական) չափանիշներ, ինչն անընդունելի է և ուղղակիորեն խախտում է դատավորների անկախությունը:

Օրինակ՝ Նախագծով առաջարկվող Օրենսգրքի 96.2-րդ հոդվածի 11-րդ մասի 1-ին կետով, որպես որակական չափանիշ, նախատեսված է դատավորի իրավաբանական գիտելիքների գնահատում, իսկ նույն հոդվածի 13-րդ մասով սահմանված է, որ նշված կետով նախատեսված չափանիշը ենթակա է գնահատման միայն դատավորների կողմից: Որպես իրավաբանական գիտելիքներ նշված են նյութական և դատավարական իրավունքը կիրառելու հմտությունները և գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերը հիմնավորելու որակը:

Մինչդեռ հարց է առաջանում արդյո՞ք որևէ դատավոր իրավասու է արդարադատություն իրականացնելու իր լիազորության շրջանակներից դուրս գնահատական տալ այլ դատավորի կողմից իրավական նորմերի կիրառմանը և դատական ակտերը հիմնավորելուն, ավելին՝ տալ իր կողմից դրված գնահատականի հիմնավորումը (քննարկվող հոդվածի 17-րդ մաս):

Եվրոպական դատավորների խորհրդատվական խորհրդի կողմից 2010 թվականին ընդունված <Դատավորների մագնա կարտա (հիմնարար սկզբունքներ)>-ի 3-րդ կետի համաձայն. <Դատական անկախությունը պետք է լինի օրենսդրական, ֆունկցիոնալ և ֆինանսական: Այն պետք է երաշխավորվի Պետության իշխանության այլ ճյուղերի, արդարադատություն փնտրողների, **այլ դատավորների** և ամբողջությամբ վերցված հասարակության հետ հարաբերություններում բարձրագույն աստիճանի ազգային նորմերով: Պետությունը և **յուրաքանչյուր դատավոր** պատասխանատու են դատական անկախությունը խթանելու և պաշտպանելու համար>:⁴

---

⁴ 3. Judicial independence shall be statutory, functional and financial. It shall be guaranteed with regard to the other powers of the State, to those seeking justice, other judges and society in general, by means of national rules at the highest level. The State and each judge are responsible for promoting and protecting judicial independence.

Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի կողմից 2010 թվականին ընդունված Դատավորների անկախության, արդյունավետության և պարտականությունների մասին թիվ (2010)12 հանձնարարականի 22-րդ կետի համաձայն. <Դատական անկախության սկզբունքը նշանակում է գործի լուծման գործառույթն իրականացնելիս յուրաքանչյուր առանձին դատավորի անկախություն: Որոշում կայացնելիս դատավորները պետք է անկախ և անաչառ լինեն և կարողանան գործել առանց որևէ պաշտոնատար անձի, այդ թվում դատական իշխանության ներքին մարմինների կողմից ուղղակի կամ անուղղակի որևէ կողմնակի սահմանափակման, ոչ իրավաչափ ազդեցության, ճնշման, սպառնալիքի կամ միջամտության: Դատական իշխանության հիերարխիկ կառուցվածքը չպետք է խարխլի անհատական անկախությունը>:

Գտնում ենք, որ Նախագծում առկա կարգավորումն իր հետևանքներով կխախտի Դատավորի ներքին անկախության սկզբունքը:

Նախագծով առաջարկվող Օրենսգրքի 96.2-րդ հոդվածի 11-րդ մասի 2-րդ կետը, որպես չափանիշ նախատեսում է մասնագիտական կարողությունները, մինչդեռ դրա ենթակետերում ընդգրկված հատկանիշներն առավել կապված են անձնական, կարգապահական ունակությունների հետ:

Նշված կետի <ա> ենթակետով նախատեսված է ճնշման, սպառնալիքի դիմադրելու կարողությունը: Հարց է առաջանում ի՞նչ մեխանիզմներով կամ ինչպիսի փաստերի հիման վրա դատախազները և փաստաբանները (նույն հոդվածի 12-րդ մասի 2-րդ կետի համաձայն մասնագիտական կարողությունների չափանիշով գնահատումն իրականացնում են դատավորի հետ մասնագիտական առնչություն ունեցող դատախազները և փաստաբանները, իսկ 3-րդ կետի համաձայն՝ համապատասխան դատարանի բոլոր դատական ծառայողները) կարող են գնահատական տալ դատավորի՝ ճնշմանը և սպառնալիքին դիմադրելու կարողությանը և հիմնավորել իրենց կողմից տրված գնահատականը: Նշված հարցի պատասխանը նրանց տեղեկացվածության մեջ է լինելու, իսկ նման տեղեկությունների տիրապետելը ենթադրում է կամ անմիջապես փաստաբանի կամ դատախազի կողմից իրականացված ճնշում և սպառնալիք (քրեորեն պատժելի արարք) կամ Դատավորին ճնշելու և սպառնալիքի մասին տեղեկացվածություն խիստ հավաստի

աղբյուրներից, որի մասին լռել է, այսինքն՝ գնահատող դատախազը կամ փաստաբանը իրականացրել է քրեորեն պատժելի արարք:

Դատավորի հետ մասնագիտական առնչություն ունեցող փաստաբանների և դատախազների կողմից դատավորի մասնագիտական կարողություններին և հաղորդակցման հմտություններին գնահատական տալը (հաշվի առնելով այն, որ այդ գնահատականը իրավական հետևանքներ է առաջացնում դատավորի համար) նախ չի կարող լինել օբյեկտիվ, քանի որ փաստաբանները և դատախազները դատավարությունում հանդես են գալիս որպես հակադիր շահերով օժտված կողմեր և մրցակցային դատավարության պայմաններում լինելով շահագրգիռ կողմեր անհնար է ապահովել նրանց կողմից դատավորին տրվող գնահատականի օբյեկտիվությունը, ավելին՝ դրա հիմքով դատավորի նկատմամբ իրավական հետևանքների կիրառումը: Դատարանում շահագրգիռ կողմ հանդիսացող և դատավորին գնահատող անձանց գիտելիքների կամ այլ ունակությունների մասին Նախագծում կամ դրա հիմնավորման մեջ չկա որևէ նշում: Հարց է առաջանում, արդյոք կոնկրետ փաստաբանը կամ դատախազն ունե՞ն այնքան որակական ունակություններ՝ գնահատելու դատավորի գործունեությունը: Ստացվում է, որ նախ պետք է գնահատել դատախազի և/կամ փաստաբանի որակական հատկանիշները, հետո նոր որևէ երևակայական հիմքով համարել, որ նրանց կարծիքը կարող է ողջամտորեն օբյեկտիվ իրականությունը փոքր-ինչ արտացոլել և **հանդիսանալ օբյեկտիվ չափանիշ**: Դատավարության կողմերին նման իրավագործությամբ օժտելը գործիք կհանդիսանա դատավորի գործունեությանը միջամտելու և դատավորի նկատմամբ ազդեցություն գործելու համար, մինչդեռ որոշման կայացման գործընթացում դատավորները պետք է լինեն անկախ և գործեն առանց որևէ սահմանափակումների, որևէ կողմի կողմից կամ ցանկացած պատճառով ուղղակի կամ անուղղակի կողմնակի ազդեցության, ներգործության, ճնշումների, սպառնալիքների կամ միջամտության: (...): Դատավորները պետք է ունենան **անաչառ որոշումներ ընդունելու անսահմանափակ ազատություն**՝ ղեկավարվելով իրենց խղճով, փաստերի և իրավունքի գործող նորմերի սեփական մեկնաբանմամբ (**Մասնակից պետությունների Նախարարների կոմիտեի կողմից 1994 թվականին ընդունված**

Դատարանների անկախության, արդյունավետության և դերի մասին թիվ R(94) հանձնարարականի 2-րդ կետի d) ենթակետ):

Գնահատականի օբյեկտիվությունը չի կարող երաշխավորվել նաև դատական ծառայողների կողմից գնահատելու դեպքում, բացի այդ նման գնահատումը, առավել ևս համապատասխան իրավական հետևանքներ առաջացնելու դեպքում, հակասում է դատական ծառայության դերին, նշանակությանը և դատական ծառայողների վարքագծի կանոններին:

Որպես դատավորի գործունեության գնահատման չափանիշ՝ անհասկանալի է 96.2-րդ հոդվածի 11-րդ մասի 4-րդ կետի <<q>> ենթակետով սահմանված <պարտականություններ ստանձնելու պատրաստականություն> չափանիշը,։ Նման չափանիշը կարող է գնահատման չափանիշ հանդիսանալ աշխատանքային, մասնավորապես՝ գործատու-աշխատող հարաբերություններում գտնվող աշխատակիցներին գնահատելու համար, քանի որ ԴՍՏԱՎՈՐԸ պարտականություններ կրում է Օրենքի ուժով և նման պարտականություն ստանձնելը պայմանավորված չէ նրա ցանկությամբ կամ նախաձեռնողականությամբ: Ավելին՝ պարտականություններ ստանձնելու պատրաստակամ ԴՍՏԱՎՈՐԸ ուղղակիորեն կարող է խախտել դատավորի անկախությունը և վարքագծի մի շարք նորմեր, քանի որ այդ չափանիշը, որպես կանոն անձնակազմի կառավարման ոլորտում վերաբերելի է ենթակայությամբ օժտված աշխատակիցներին և հանձնարարությունների կատարմանը:

Վերոգրյալ պատճառաբանություններով Նախագծի 96.2-րդ հոդվածի 12-րդ մասով նախատեսված դատավորների միմյանց, ինչպես նաև դատախազների, փաստաբանների, դատական ծառայողների դատավորներին գնահատելու ինստիտուտը չի կարող համարվել **օբյեկտիվ** և հանդիսանում է ուղղակի միջամտություն դատավորի անկախությանն ու անկողմնակալությանը: *Ընդհանրապես Նախագծով սահմանված դատավորի*

գործունեության գնահատման որակական չափանիշները չեն կարող որոշվել օբյեկտիվորեն, քանի որ դրանք ինքնին սուբյեկտիվ բնույթ են կրում (այս գաղափարն ամրագրված է նաև Նախագծի հիմնավորումներում, մասնավորապես դրանում խոսվում է <<Դատավորի գնահատման համակարգի մյուս մասնաբաժինը կազմում է որակական՝ **սուբյեկտիվ** չափանիշների հիման վրա գնահատումը>>, <սուբյեկտիվ գնահատման արդյունքներն

առավելագույնս օբյեկտիվացնելու> հարցի վերաբերյալ և որպես լուծում առաջարկվում է տարբերակել տեղեկատվության ստացման աղբյուրները (Հիմնավորումների 2.5 կետ և նույն կետի 4-րդ ենթակետ)):

Առաջարկություն.

Նախագծով առաջարկվող դատավորների գործունեության գնահատման հիմք հանդիսացող **որակական չափանիշները** բացառել և դատավորների գնահատումն իրականացնել միայն **օբյեկտիվ** (քանակական) չափանիշների հիման վրա, բացառությամբ ստորև (1.1-կետ) նշված չափանիշի:

1.1 <Ղատավորի կողմից կայացված ակտերի կայունություն> չափանիշի վերաբերյալ Հիմնավորում.

Նախագծի 96.2-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 3-րդ կետը և 8-րդ մասը, որպես դատավորի գործունեության գնահատման քանակական չափանիշ, նախատեսում են դատավորի կայացրած դատական ակտերի կայունությունը: Նման կարգավորումը հակասում է ինչպես դատավորների անկախությանը վերաբերող միջազգային իրավական ակտերով սահմանված սկզբունքներին, այնպես էլ Ծրագրին:

Այսպես՝ Ծրագրի 3.2-րդ կետի հիմնավորումը նախատեսում է. <Միննույն ժամանակ դատավորների գործունեության գնահատումը **չպետք է հիմնվի դատավորի կողմից կայացվող ակտերի բեկանման ցուցանիշների վրա, իսկ բեկանումներն ինքնին չպետք է հանգեցնեն դատավորի մասնագիտական որակների վերաբերյալ եզրահանգման, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ գնահատումից ակնհայտ է, որ դատավորը օրենքի սխալ կիրառման է հանգել իր քննած գործերի մեծ մասում**>:

Արևելյան Եվրոպայում, Հարավային Կովկասում և Կենտրոնական Ասիայում դատական անկախության վերաբերյալ 2010 թվականի Կիևյան հանձնարարականների 28-րդ կետի համաձայն. <Որևէ պարագայում դատավորները չպետք է գնահատվեն իրենց որոշումների բովանդակության հիման վրա (**ինչպես ուղղակիորեն, այնպես էլ վերադասատյանի կողմից նրանց որոշումները բեկանելու վիճակագրության միջոցով**): Այն, թե ինչպես է դատավորը լուծում գործը երբեք չպետք է պատճառ հանդիսանա պատժելու համար (...)>:

Վերը նշվածից հետևում է, որ դատական ակտերի կայունությունը, որպես դատավորների գործունեության գնահատման չափանիշ նախատեսելն ուղղակիորեն հակասում է դատավորների անկախության սկզբունքին:

Առաջարկություն. Նախագծով չնախատեսել <Դատավորի կողմից կայացված ակտերի կայունություն> չափանիշը, որպես գնահատման քանակական չափանիշ (Նախագծով առաջարկվող Օրենսգրքի 96.2-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 3-րդ ենթակետ):

1.2. Որպես գնահատման հետևանք՝ Դատավորին կարգապահական տույժի ենթարկելու կամ հավելավճարից զրկելու մասով.

Հիմնավորում.

Դատավորին գնահատելու հետևանքով Դատավորին կարգապահական տույժի ենթարկելու կամ հավելավճարից զրկելու իրավական հետևանքների նախատեսումը հակասում է դատավորների գնահատման ինստիտուտի՝ միջազգային ակտերով սահմանված նշանակությանը, այդ համակարգի ներդրման ինչպես սույն Նախագծով նախատեսված, այնպես էլ Ծրագրով նախանշված նպատակներին:

Այսպես՝ Արևելյան Եվրոպայում, Հարավային Կովկասում և Կենտրոնական Ասիայում դատական անկախության վերաբերյալ 2010 թվականի Կիևյան հանձնարարականների 28-րդ կետի համաձայն. <(…) Դատավորների գործունեության գնահատումը կարող է օգտագործվել դատավորներին օգնելու համար՝ իրենց աշխատանքի այն ոլորտները բացահայտելու համար, որոնք կարող են կատարելագործել և ծառայողական հետագա առաջխաղացման համար>:

Ծրագրի 3.2 կետի հիմնավորումներում նշված է. <Դատավորների գործունեության գնահատման համակարգի ներդրման անհրաժեշտությունը սահմանված է բազմաթիվ միջազգային փաստաթղթերով՝ ընդգծելով դրա կարևորությունն արդարադատության իրականացման արդյունավետությանը և դրա որակի շարունակական բարելավմանը նպաստելու հարցում: Դատավորների գործունեության գնահատումը կարևոր է դատավորների ինքնավերլուծությունը խթանելու, դատավորների աշխատանքի

արդյունավետությունը բարելավելու ուղիները մատնանշելու և առաջխաղացման համար լավագույն թեկնածուների ընտրությանն աջակցելու համար: Ավելին, այն կարևոր խթան է ժողովրդավարական հասարակություններում դատական իշխանության նկատմամբ վստահության բարձրացման համար>:

Նախագծով առաջարկվող Օրենսգրքի 96.1-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված է. <Դատավորների գործունեության գնահատման նպատակն է.

- 1) բացահայտել և դատավորներին մատնանշել իրենց աշխատանքի արդյունավետությունը բարելավելու ուղիները,
- 2) նպաստել դատավորների կողմից իրենց գործունեության ինքնավերլուծությանը,
- 3) հիմք հանդիսանալ դատավորների ծառայողական առաջխաղացման ցուցակները կազմելիս լավագույն թեկնածուների ընտրության համար:>

Վերը նշվածից հետևում է, որ դատավորների գործունեության գնահատման համակարգի ներդրումն ուղղված է, ըստ էության, դատարանների և դատավորների գործունեության կատարելագործմանը, թերությունների վերացմանը, այլ ոչ դատավորներին պատժելուն կամ նրանց կարգավիճակն այլ կերպ վատթարացնելուն: Այլ կերպ ասած գնահատման պատժողական բնույթի հետևանքների նախատեսումը դատավորների կարգապահական պատասխանատվության առանձին ինստիտուտի առկայության պայմաններում հանդիսանում է ինքնանպատակ, չի համապատասխանում գնահատման ինստիտուտի նպատակներին, չի ապահովում դատավորների գործունեության արդյունավետության բարձրացումը:

Ամփոփելով վերոգրյալը, գտնում ենք, որ կարգապահական հետևանքներ առաջացնելու մասով Նախագիծը հակասում է ոչ միայն միջազգային փաստաթղթերին (որոնք կարելի է անվերջ մեջբերել), այլև Ծրագրին, նույն Նախագծով նախատեսված նպատակներին և հիմնավորումներին:

Առաջարկություն.

Նախագծից հանել Դատավորին գնահատելու արդյունքում, Դատավորին կարգապահական տույժի ենթարկելու կամ հավելավճարից զրկելու, ինչպես նաև այլ անբարենպաստ հետևանքները:

1.3. Դատավորին գնահատելու հետևանքով Դատավորին կարգապահական տույժի ենթարկելու կամ հավելավճարից զրկելու վերաբերյալ որոշումներ կայացնելու կարգավորումների մասով.

Հիմնավորում.

Անհրաժեշտ ենք համարում անդրադառնալ Դատավորին կարգապահական տույժի ենթարկելու կամ հավելավճարից զրկելու վերաբերյալ որոշումներ կայացնելու կարգավորումներին, քանի որ նման կարգավորում շրջանառելն արդեն իսկ խորն անհանգստության առիթ է հանդիսանում:

Նախագծի կարգավորումները կանխորոշում են գնահատման արդյունքներով, ինչպես Դատավորների խորհրդի էթիկայի և կարգապահական հարցերով հանձնաժողովի, այնպես էլ Արդարադատության խորհրդի կողմից կայացվող որոշումների բովանդակությունը: Այսինքն՝ դատավորին կարգապահական պատասխանատվության կարելի է ենթարկել առանց որևէ քննություն կատարելու կամ նման քննությունը չի կարող որևէ այլ հետևանք ունենալ, քան կանխատեսված է Նախագծով: Ստացվում է, որ երկու մարմին պետք է իրականացնեն դատավորին պատժելու գործողությունն առանց որևէ քննություն կատարելու և գնահատման արդյունքն ինքնին ավտոմատացված կարգով ենթադրում է համապատասխան կարգապահական տույժ կիրառելու որոշումների ընդունում: Ընդ որում՝ այդ որոշումն իրավաբանական ձևակերպմամբ ընդունում է **ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՄԲ** դատավորի անկախությունը երաշխավորող մարմինը, սակայն նման որոշման ընդունումը փաստացի պարտադիր է գնահատման ուժով: Ավտոմատացված նման համակարգի կիրառումը, այլ կերպ ասած պարտադիր լիազորությունների նախատեսումն ուղղակիորեն հանգեցնում է նրան, որ **ԴԱՏԱՎՈՐԻՆ** փաստացի կարգապահական տույժի է ենթարկում գնահատողը (ները): Բնական է, որ այս կարգավորումը չի կարող չհակասել դատավորի անկախության սկզբունքի, ինչպես ՀՀ Սահմանադրությամբ նախատեսված, այնպես էլ մի շարք միջազգային իրավական փաստաթղթերում առկա կարգավորումներին:

Այսպես, Կիևյան հանձնարարականների 26-րդ կետի համաձայն. <Պետք է գոյություն ունենա դատավորների նկատմամբ կարգապահական վարույթներում որոշումներ կայացնող

հատուկ անկախ մարմին (դատարան, հանձնաժողով կամ խորհուրդ): (...) Նշված մարմինները պետք է մեղադրվող դատավորին ընձեռեն դատավարական երաշխիքներ, ներառյալ՝ պաշտպանությունը ներկայացնելու իրավունքը և իրավասու դատարանում որոշումը բողոքարկելու իրավունքը: (...)>;

Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի կողմից 2010 թվականին ընդունված Դատավորների անկախության, արդյունավետության և պարտականությունների մասին թիվ (2010)12 հանձնարարականի 69-րդ կետի համաձայն. <Կարգապահական պատասխանատվություն կարող է վրա հասնել դատավորի կողմից արդյունավետ և պատշաճ կերպով իր պարտականությունները կատարելու անկարողության դեպքում: Այդպիսի վարույթները պետք է իրականացվեն **անկախ մարմնի կամ դատարանի կողմից՝ պահպանելով արդար քննության բոլոր երաշխիքները և դատավորին տրամադրելով որոշումը և տույժ բողոքարկելու իրավունք: Կարգապահական տույժերը պետք է համաչափ լինեն**>:

Նշված կարգավորումներն ուղղակիորեն ենթադրում են դատավորի նկատմամբ կարգապահական վարույթ հարուցող և կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու լիազորություն ունեցող սուբյեկտների տարանջատում, ինչպես նաև վերջինիս կողմից համապատասխան վարույթ իրականացնելու կարգով դատավորին կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու հարցը քննարկելու և որոշում կայացնելու **հայեցողություն**, որը բացառված է Նախագծի կարգավորումներում:

2. Նախագծի 6-րդ հոդվածով առաջարկվող Օրենսգրքի 153.2-րդ հոդվածով նախատեսված նյութական կամ դատավարական նորմերի ակնհայտ և կոպիտ խախտումների հասկացությունների մասով.

Հիմնավորում.

Նախագծի 6-րդ հոդվածով առաջարկվող Օրենսգրքի 153.2-րդ հոդվածով նախատեսված են նյութական կամ դատավարական նորմերի ակնհայտ և կոպիտ խախտումների կոնկրետ դեպքերի շրջանակը:

Որպես նյութական և դատավարական նորմի խախտման ակնհայտ լինելու սահմանում նախատեսված է. <Սույն գլխի իմաստով ակնհայտ է համարվում դատավորի կողմից արդարադատության իրականացման ընթացքում նյութական կամ դատավարական նորմի այնպիսի խախտում թույլ տալը, որի առկայությունը *չի կարող կասկածի տակ դրվել որևէ ողջամիտ իրավական ենթադրությամբ կամ փաստարկով*>:

Նշված ձևակերպումից հետևում է, որ նախագծի հեղինակների կողմից գնահատողական հասկացությունը (<*ակնհայտ*>) փորձ է արվել սահմանել մեկ այլ գնահատողական հասկացությամբ (<*ողջամիտ իրավական ենթադրություն*>), ինչն անընդունելի է իրավաբանական տեխնիկայի տեսանկյունից, ավելին՝ առաջ է քաշվել <*ակնհայտ*> գնահատողական հասկացության բացարձականացված սահմանում՝ <*չի կարող կասկածի տակ դրվել որևէ ողջամիտ իրավական ենթադրությամբ կամ փաստարկով*>: Հարկ է առանձնահատուկ կերպով ընդգծել, որ խոսքը գնում է նյութական և դատավարական նորմերի մասին, իսկ դրանցից յուրաքանչյուրի բովանդակության վերաբերյալ իրավաբանական գիտությունում առկա են տարբեր մոտեցումներ, մեկնաբանություններ: Այլ կերպ ասած իրավագիտությունում առկա բազմակարծության (պլյուրալիզմ) պայմաններում անհնար է պատկերացնել իրավական նորմի այնպիսի կիրառում, որը հնարավոր չլինի կասկածի տակ դնել որևէ ողջամիտ իրավական ենթադրությամբ կամ փաստարկով:

Անժխտելի է, որ այն ինչ ակնհայտ չէ մեկ դատավորի համար, կարող է ակնհայտ լինել մյուսների համար, հատկապես, եթե նրանք համաձայն չեն դատավորի որոշմանը: Իրավունքի կամ փաստի հարցի այն լուծումը, որը դատավորը կարող է ճիշտ համարել՝ նրա գործողությունները «վերագնահատողները» կարող են ակնհայտ սխալ համարել: Ի վերջո պարզ է նաև, որ դատավորը որոշում կայացնելիս հազվադեպ է ընտրություն կատարում ակնհայտ ճիշտ և ակնհայտ սխալ երկու տարբերակների միջև: Սովորաբար այդ ընտրությունը կատարվում է երկու մրցակցող դիրքորոշումների միջև, որոնցից երկուսն էլ գոյության իրավունք ունեն: Հանգելով եզրակացության, որ նման դիրքորոշումներից մեկն ավելի ճիշտ կամ հավանական է, քան մյուսը, դատավորը որոշում է կայացնում հոգուտ մեկի կամ մյուսի: Ուստի, *ակնհայտ* չափանիշը ներկայացված բնորոշմամբ ոչ մի որոշակիություն

չի տալիս դատավորին կողմնորոշվելու համար, թե ինչպիսին պիտի լինի իր ընտրությունը /որոշումը/, որպիսի չառաջացնի կարգապահական պատասխանատվություն:

Վերոգրյալից հետևում է, որ առաջարկվող սահմանման տառացի մեկնաբանման և կիրառման արդյունքում քննարկվող հիմքը կկրի զուտ հռչկագրային (դեկլարատիվ) բնույթ և չի կարող որևէ դատավորի կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու հիմք հանդիսանալ: Վերջին դիրքորոշումը հիմնավորվում է նաև նրանով, որ խախտումը որպես, կարգապահական պատասխանատվության հիմք գնահատելու համար անհրաժեշտ է երկու պայմանների միաժամանակյա առկայություն՝ այն պետք է լինի ակնհայտ և կոպիտ:

Անդրադառնալով խախտումը, որպես կոպիտ գնահատելու համար մասնավորից ընդհանուր (ինդուկտիվ) մեթոդով առաջարկվող մասնավոր դեպքերի ոչ սպառիչ թվարկմանը՝ հարկ է նշել, հետևյալը.

Անդրադառնալով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի որոշման եզրափակիչ մասին հակասող դատական ակտ կայացնելու հիմքին՝ գործնականում անհնար է պատկերացնել նման դատական ակտ, քանի որ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի որոշման եզրափակիչ մասում չի տրվում որևէ մեկնաբանություն, այլ արձանագրվում է Պետության կողմից անձի իրավունքի խախտում թույլ տալու կամ չտալու փաստը: Ավելին՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի որոշման կիրառման մասին Օրենսդիրը (ՀՀ դատական օրենսգիրք, Հոդված 15, մաս 4) որդեգրել է այլ մոտեցում, որն ուղղակիորեն երաշխավորում է այդ ակտերի հիմնավորումների (այդ թվում՝ մեկնաբանությունների) պարտադիրությունը նույնական փաստերի դեպքում:

Նույն հոդվածի 2-րդ մասի 7-րդ կետը վերաբերում է ՀՀ Սահմանադրությամբ երաշխավորված իշխանությունների տարանջատման և հավասարակշռման սկզբունքը խախտող դատական ակտ կայացնելուն, ինչը, մեր կարծիքով, կարող է տարածական մեկնաբանությունների տեղիք տալ, ինչն ուղղակիորեն բացասական ազդեցություն կունենա դատավորի գործունեության նկատմամբ:

Հոդվածի 2-րդ մասի 11-րդ կետով որպես կոպիտ խախտման հիմք նախատեսված է իրավական որոշակիության սկզբունքին չհամապատասխանող դատական ակտ կայացնելը, մինչդեռ հարկ է նշել, որ Եվրոպական դատարանը, անդրադառնալով իրավական

որոշակիության սկզբունքին, գտել է, որ այն իրավունքի գերակայության բաղադրատարրերից է, որն իր հերթին ենթադրում է *res judicata* (Բես ջուդիկատա) սկզբունքի հարգում: Այս սկզբունքը նշանակում է, որ որևէ կողմ իրավասու չէ պահանջել վերջնական և կատարման ենթակա վճռի վերանայում պարզապես գործը կրկին քննելու և վեճը նորից լուծելու նպատակով:

Գործը վերանայելու՝ վերադաս դատարանի իրավասությունը պետք է իրականացվի դատական սխալները և արդարադատության իրականացման արդյունքում տեղ գտած թերությունները շտկելու, այլ ոչ թե նոր քննություն սկսելու նպատակով: Վերջնական և կատարման ենթակա դատական ակտի վիճարկումը թույլատրելի է միայն էական և անհետաձգելի հանգամանքների դեպքում (տես, Եվրոպական դատարանի 24.07.2003 թվականի վճիռը, *Ռյաբիխն v. Ռուսաստանի Դաշնության գործով*):

Իրավական որոշակիության սկզբունքի գործածումը ենթադրում է օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտերի կայունություն: Միննույն ժամանակ նախատեսված է նաև նշված սկզբունքից **շեղվելու իրավական հնարավորություն**, որպիսիք են միայն էական և անհերքելի բնույթ ունեցող հանգամանքների դեպքերը՝ դատական սխալի ուղղման նպատակով: Դատարանի օրինական ուժի մեջ մտած ակտերի վերանայումն իր էությամբ և առաքելությամբ հանդիսանում է որոշումների արդարացիության ապահովման միջոցներից մեկը:

Նշվածից հետևում է, որ իրավական որոշակիության սկզբունքը բացարձակ բնույթ չի կրում և համապատասխան դեպքում կարող է սահմանափակվել, հետևաբար իրավական որոշակիության սկզբունքից **շեղվելու իրավական հնարավորության առկայության դեպքում** Նախագծով առաջարկվող բացարձակ սահմանումը առնվազն խախտում է անձի արդար դատաքննության իրավունքը: **Իրավական որոշակիության սկզբունքի, ինչպես նաև արդար դատաքննության իրավունքի ապահովման անհրաժեշտությունը** ծագում է դատական գործերի քննության ժամանակ, և գործի փաստերի հիման վրա դատական խիստ վերահսկողության ու մանրակրկիտ ուսումնասիրության հիման վրա և դրանց արդյունքում է որոշվում, այն հարցը թե արդյոք անհրաժեշտ է խախտել իրավական որոշակիության սկզբունքը և առավելություն տալ արդար դատաքննության իրավունքին: Նախագծի նշված

հողվածում առկա <չհամապատասխանող> բառն, ինքնին ենթադրում է գնահատում և հարց է առաջանում **ով և որ մարմինն է իրավասու դատական հսկողություն իրականացնել դատական ակտի նկատմամբ**: Բնական է, որ հարցի պատասխանը միանշանակ որպես մարմնի կարող է վերաբերելի լինել միայն վերադաս աստյանին, իսկ կարգապահական վարույթ հարուցելու լիազորություն ունեցող պաշտոնատար անձիք կամ հանձնաժողովը չի կարող գնահատել անձի արդար դատաքննության իրավունքի առկայության կամ բացակայության փաստը (Լրացուցիչ հիմնավորումները տես նաև ստորև):

Նույն հողվածով նախատեսված մնացած հիմքերն իրենց բնույթով այնպիսին են, որ կարող են գնահատման առարկա դառնալ միայն համապատասխան դատավարական կարգով վերադաս դատական աստյանների կողմից, այդ թվում կիրառելի իրավական ակտի հարցը: Այլ կերպ ասած այդ հիմքերով համապատասխան վերադաս դատական աստյանի կողմից դատական սխալ թույլ տրված լինելու փաստը քննարկման առարկա չդարձվելու դեպքում՝ որևէ այլ մարմին չի կարող դրանք քննարկման առարկա դարձնել: Վերջին դիրքորոշումը հիմնավորվում է նրանով, որ Հայաստանի Հանրապետությունում արդարադատությունն իրականացնում են միայն դատարանները:

Հիմնավորում. <արդարադատություն իրականացնելիս նյութական կամ դատավարական նորմերի ակնհայտ և կոպիտ խախտում> կարգավորման բովանդակության մասով.

Ի կատարում Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի 30.06.2012 թվականի թիվ ՆԿ-96-Ա կարգադրությամբ հաստատված ՀՀ իրավական և դատական բարեփոխումների 2012-2016 թվականների ռազմավարության ծրագրի 3.4.4 կետի Նախագծով առաջարկվող **հստակեցումները** խիստ մտահոգիչ են Հանձնաժողովի համար: Այդ իսկ պատճառով Հանձնաժողովն անդրադառնում է ՀՀ դատական օրենսգրքի 153-րդ հոդվածի 2-րդ մասով որպես կարգապահական պատասխանատվության հիմք սահմանված **<արդարադատություն իրականացնելիս** նյութական կամ դատավարական նորմերի ակնհայտ և կոպիտ խախտում> կարգավորման բովանդակությանը.

Դատավորների կողմից արդարադատությունն իրականացնելը դրսևորվում է համապատասխան դատական գործեր քննելով և լուծելով, ինչն արտացոլվում է դատական ակտերի բովանդակության մեջ:

Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի կողմից 1994 թվականին ընդունված Դատարանների անկախության, արդյունավետության և դերի մասին թիվ R(94) հանձնարարականի 2-րդ կետի d) ենթակետի համաձայն. **<Որոշման կայացման գործընթացում դատավորները պետք է լինեն անկախ և գործեն առանց որևէ սահմանափակումների>**, որևէ կողմի կողմից կամ ցանկացած պատճառով ուղղակի կամ անուղղակի կողմնակի ազդեցության, ներգործության, ճնշումների, սպառնալիքների կամ միջամտության: (...): Դատավորները **պետք է ունենան անաչառ որոշումներ ընդունելու անսահմանափակ ազատություն՝** ղեկավարվելով իրենց խղճով, փաստերի և **իրավունքի գործող նորմերի սեփական մեկնաբանմամբ**>:

Կիևյան հանձնարարականների 25-րդ կետի համաձայն. <Դատավորների նկատմամբ կարգապահական վարույթները պետք է վերաբերեն **կոպիտ և աններելի ոչ մասնագիտական վարքագծին**, որը վնաս է հասցնում ամբողջ դատական իշխանության հեղինակությանը: Կարգապահական պատասխանատվությունը **չպետք է տարածվի որոշումների բովանդակության վրա**, այդ թվում **դատարանների միջև իրավական մեկնաբանման տարակարծություններին**, ինչպես նաև **դատական սխալների դեպքերի** կամ դատական համակարգի քննադատության վրա>:

Նշվածից ուղղակիորեն հետևում է, որ դատավորը չի կարող ենթարկվել կարգապահական պատասխանատվության իր կայացրած որոշման բովանդակության, անգամ դատական սխալների համար, քանի որ վերջինս հակասում է դատավորի անկախության սկզբունքին: Դատական ակտերը կարող են վերանայվել ու բեկանվել բացառապես վերադատության կարգով և ոչ մի այլ մարմին կամ անձ իրավասու չէ գնահատական տալ դատական ակտերին՝ հատկապես այն դեպքում, երբ դրանք օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտեր են:

«Օրենքի միջոցով ժողովրդավարության եվրոպական հանձնաժողովը» /Վենետիկի հանձնաժողով/ իրավական փորձաքննության ենթարկելով **Վրաստանի Հանրապետության**

օրենքը «Ընդհանուր իրավասության դատավորների կարգապահական պատասխանատվության և կարգապահական հետապնդման մասին» իր CDL-AD/2007/009 no. 408/2006 եզրակացությունում՝ անդրադառնալով դատավորին կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու իրավական հիմքերին, դատավորների անկախության տեսանկյունից իրավական վերլուծության է ենթարկել նշված **օրենքի 2-րդ հոդվածը, որի համաձայն դատավորը կարող է կարգապահական պատասխանատվության ենթարկվել «գործի քննության ընթացքում օրենքի ակնհայտ և կրկնվող խախտման» դեպքում:** Մասնավորապես՝ հարցը, որ բարձրացվել է հանձնաժողովի առջև, վերաբերել է այն խնդրին, **թե ինչպես բացահատել դատավորների կարգապահական պատասխանատվության հիմքերի և նրանց անկախության հավասարակշռությունն այն հաշվով, որ անկախության սկզբունքը չտոնահարվի:**

Հիշատակված խնդրի լուծման համար Վենետիկի հանձնաժողովը, վերը նշված եզրակացության 3-րդ կետում, մասնավորապես շարադրել է.

«... Դատավորին կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու հիմքերի և որոշում ընդունող կարգապահական մարմնի վերաբերյալ օրենսդրությունը պետք է հստակ կերպով սահմանվեն: Պետությունները հաճախ գտնվում են հակադիր դժվարությունների մեջ, որովհետև կարգապահական տույժի պատճառները բավարար չափով չեն մանրամասնված: Այդ կանոնների հստակ սահմանման բացթողումը վտանգ է ստեղծում դատավորների նկատմամբ անհիմն կարգապահական խախտման հետապնդում հարուցել: Դա է պատճառը, որ Եվրոպական խորհրդի եվրոպական դատավորների խորհրդակցական խորհուրդը /CCJE/ դատական իշխանության անկախության վերաբերյալ իր 2001 թվականի համար 1 եզրակացության մեջ առաջարկել է մշակել կանոններ, որոնք սահմանեն ոչ միայն դատավորին հետ կանչելու վերաբերյալ կանոնակարգ, այլև վարքագծերի ամբողջություն, որը հնարավոր կդարձնի իրականացնել կարգապահական տույժեր կամ կարգավիճակի փոփոխություն»:

Ընդհանրապես իրավական պատասխանատվության /և հատկապես դատավորի կարգապահական պատասխանատվության/ իրավական հիմքերի բացահայտման հստակությունը, որոշակիությունն ու կանխատեսելիությունը, բազմիցս քննարկման

առարկա են դարձել նաև Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի կողմից և այդ կապակցությամբ Եվրոպական դատարանը ձևավորել է միասնական պրակտիկա: Այդ կապակցությամբ Վենետիկի հանձնաժողովն իր վերը նշված եզրակացության 15-րդ կետում, անդրադառնալով դատավորի նկատմամբ կարգապահական պատասխանատվության հիմքերին, նշել է.

<(…) Ինչ վերաբերում է կանխատեսելիությանը, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը տարիների ընթացքում մշակել է չափորոշիչներ, որպեսզի որոշվեն, արդյոք իրավունքի վերաբերյալ վեճը նախատեսված է օրենքով և եզրակացրել է, որ բավական չէ միայն իրավանորմի գոյությունը, անհրաժեշտ է նաև, որ այն լինի ճշգրտված և, որ դրա հետևանքները համապատասխան անձանց համար լինեն կանխատեսելի: Այդ պայմանները կիրառելի են նաև կարգապահական վարույթների համար, քանի որ, այստեղ ևս, անհրաժեշտ է պարզորոշ կերպով իմանալ, որ գործողություններն են ներառված կարգապահական պատասխանատվության ներքո>:

Վերոգրյալը թույլ է տալիս եզրակացնել, որ դատավորի կողմից իրեն հանձնված գործի լուծման ընթացքում կատարած դատական սխալներն ինքնին չեն կարող առաջ բերել կարգապահական պատասխանատվություն: Այդ առումով Վենետիկի հանձնաժողովն իր վերը նշված եզրակացության 23-րդ կետում ընդգծում է, որ «դատավորի կողմից դատավարության ընթացքում ընդունված սխալ որոշման հետևանքները վերացնելու միակ եղանակը, թերևս բողոքարկման ընթացակարգն է: Օրենքի ոչ ճիշտ մեկնաբանությունը չի կարող ուղղվել այլ կերպ, քան վերաքննության ընթացակարգով»:

Վենետիկի հանձնաժողովը, շարունակելով զարգացնել իր դատողությունները, կարգապահական պատասխանատվության իրավական հիմքերի և դատավորի անկախության սկզբունքի հավասարակշռության ապահովման վերաբերյալ նույն իր եզրակացության 19-րդ կետում նշում է՝ ... Կարգապահական խախտումները, որոնք ամրագրված են օրենքի 2.2 կետում, անհամատեղելի են եվրոպական և միջազգային նորմերին՝ երկու պատճառով.

1. դրանք բավարար չափով մանրամասնված չեն,

2. դրանք թույլ են տալիս անհիմն կերպով միջամտել դատավորի աշխատանքին, որոնք պետք է պաշտպանված լինեն արդարադատության անկախության սկզբունքով: Այդ դրույթները, ուստի, անհրաժեշտ է դուրս հանել քննարկվող օրենքից:

<<Կարգապահական պատասխանատվություն>> եզրույթը վերաբերում է դատավորի կարգապահությանը՝ ինչպես նշված է Կիևյան հանձնարարականների 25-րդ կետում՝ նչ մասնագիտական վարքագծին, այլ ոչ թե նրա կողմից նյութական և դատավարական նորմերի կիրառմանը:

Նախագծի հիմնավորումներում հիշատակված <Ամերիա> ՓԲԸ և Human Dynamics-public sector consulting կողմից 2010 թվականի մայիսին ներկայացված <Ինստիտուցիոնալ բարեփոխումների նպատակով տեխնիկական աջակցության և խորհրդատվական ծառայությունների մատուցում Արդարադատության խորհրդին և Դատական դեպարտամենտին> զեկույցում (այսուհետ՝ Ձեկույց) առաջարկվել է նյութական և դատավարական օրենքի խախտումը, որպես կարգապահական պատասխանատվության հիմք, վերացնել:

Մասնավորապես՝ Ձեկույցում նշված է. <Առկա համակարգի առավել քննադատվող տարրերից մեկը Հայաստանում նյութական և/կամ դատավարական օրենքի խախտման դեպքում դատավորների կարգապահական պատասխանատվությունն է (Դատական օրենսգրքի հոդված 153, պարբերություն 2, ենթապարբերություն 1 և 2):

Այս մոտեցումը հակասում է ազատ ներքին համոզմունքների հիմնարար սկզբունքներին ու դատավորի կողմից փաստերի անկախ գնահատմանն ու օրենքի մեկնաբանմանը, ուստի և համարվում է դատական անկախության խախտում:

Նյութական և դատավարական օրենքի խախտումները կարող են բողոքարկման կամ դատական ակտի վերանայման և ոչ թե դատավորի կարգապահական պատասխանատվության հիմք հանդիսանալ: Այլապես, եթե որոշում է կայացվում, որ դատավորը նյութական կամ դատավարական օրենքի <ակնհայտ և կոպիտ խախտում> է թույլ տվել, ապա Արդարադատության խորհուրդը փոխարինում է փաստերի գնահատման և մասնավոր դեպքում օրենքի կիրառման վերաբերյալ դատավորի կարծիքը իր սեփական կարծիքով: Ավելին, եթե այս ամենի հիման վրա Արդարադատության նախարարը

կարգապահական վարույթ է նախաձեռնում, ապա վերջինս պետք է ամբողջությամբ գնահատի դատական ակտերի օրինականությունը: Այնուամենայնիվ, ոչ նախարարը և ոչ էլ Արդարադատության խորհուրդը դատական համակարգի վերանայող մարմինները չեն, որոնք ապահովում են օրենքի միանման կիրառումը: Այս գործառույթն իրականացնելու միակ իրավասու մարմինը Վճռաբեկ դատարանն է (Դատական օրենսգիրք, հոդված 50, պարբերություն 1)>:

Բացի այդ հարկ է նշել, որ Կիևյան հանձնարարականի պահանջներն, ըստ էության, ապահովված են ՀՀ դատական օրենսգրքի 153-րդ հոդվածի մնացած կարգավորումներով, որոնցով ուղղակիորեն նախատեսված են դատավորի մասնագիտական վարքագծի հետ կապված կարգապահական պատասխանատվության հիմքերը:

Առաջարկություն.

Ի կատարում Ծրագրով նախատեսված դատավորին կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու հիմքերը հստակեցնելու պահանջի Օրենսգրքի 153-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին և 2-րդ կետերն անհրաժեշտ է.

- ուժը կորցրած ճանաչել, հիմքում ունենալով ոչ միայն վերը նշված փաստաթղթերը, այլև Նախագծի հիմնավորումներում հիշատակված <Ամերիա> ՓԲԸ և Human Dynamics-public sector consulting կողմից 2010 թվականի մայիսին ներկայացված <Ինստիտուցիոնալ բարեփոխումների նպատակով տեխնիկական աջակցության և խորհրդատվական ծառայությունների մատուցում Արդարադատության խորհրդին և Դատական դեպարտամենտին> զեկույցը (այսուհետ՝ Ձեկույց), կամ

- շարադրել նոր խմբագրությամբ, հետևյալ բովանդակությամբ.

<կոպիտ և աններելի ոչ մասնագիտական վարքագծի դրսևորում, որը վնաս է հասցնում ամբողջ դատական իշխանության հեղինակությանը>:

Ամփոփում.

Մտահոգիչ համարելով Նախագծում առկա կարգավորումները և գնահատելով այն որպես դատավորի անկախությունը խիստ վտանգող Օրենսդրական նախաձեռնություն, **ի կատարում** Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի 30.06.2012 թվականի թիվ ՆԿ-96-Ա

կարգադրությամբ հաստատված ՀՀ իրավական և դատական բարեփոխումների 2012-2016 թվականների ռազմավարության ծրագրով նախանշված օբյեկտիվ չափանիշներ սահմանելու պահանջի, ինչպես նաև արդար, արդյունավետ և հանրության առջև հաշվետու դատական իշխանության ապահովման, Հանձնաժողովն առաջարկում է.

1. Դատավորների գնահատումն իրականացնել միայն օբյեկտիվ (քանակական) չափանիշների հիման վրա՝ բացառելով վերջինիս ցանկից <դատական ակտերի կայունություն> չափանիշը:

2. Դատարանների թափանցիկությունը, ինչպես նաև ՀՀ Արդարադատության խորհրդի կարողությունները հզորացնելու նպատակով ներդնել դատական իշխանությունում ներքին մշտադիտարկման (մոնիտորինգ) համակարգ, որի իրականացման կարգը և չափանիշները պետք է սահմանվեն Դատավորների խորհրդի կողմից:

3. Դատարանների թափանցիկության ապահովման նպատակով իշխանությունները կարող են խրախուսել և/կամ իրականացնել արտաքին մշտադիտարկումներ (մոնիտորինգ): Արտաքին մշտադիտարկում (մոնիտորինգ) կարող են իրականացնել, ինչպես Նախագծով կարևորված դատախազները, փաստաբանները, այնպես էլ ցանկացած այլ կազմակերպություններ կամ անհատներ:

4. Գնահատման, ինչպես նաև ցանկացած տեսակի (արտաքին կամ ներքին) մշտադիտարկման (մոնիտորինգ) արդյունքները կարող են տրամադրվել և օգտագործվել բացառապես **որպես տեղեկատվություն**.

ա) Դատավորների առաջխաղացման հարցի քննության ժամանակ,

բ) Դատարանի նախագահի պաշտոնում Դատավորի թեկնածության քննարկման ժամանակ,

գ) Դատական իշխանության ինքնակառավարման մարմիններում Դատավորի ընտրության հարցի քննարկման ժամանակ,

դ) Դատական կառավարմանը վերաբերող որոշումների ընդունման ժամանակ,

ե) դատավորի ինքնավերլուծության համար:

Նշված տեղեկությունների միակ խիստ հետևանքը կարող է լինել Դատավորի համար պարտադիր վերապատրաստման հատուկ դասընթացներ սահմանելը Դատավորների խորհրդի կողմից:

5. Օրենսգրքի 153-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին և 2-րդ կետերն ուժը կորցրած ճանաչել, հիմքում ունենալով ոչ միայն վերը նշված միջազգային իրավական փաստաթղթերը, այլև Նախագծի հիմնավորումներում հիշատակված <Ամերիա> ՓԲԸ և Human Dynamics-public sector consulting կողմից 2010 թվականի մայիսին ներկայացված <Ինստիտուցիոնալ բարեփոխումների նպատակով տեխնիկական աջակցության և խորհրդատվական ծառայությունների մատուցում Արդարադատության խորհրդին և Դատական դեպարտամենտին> զեկույցը, ինչպես նաև նմանօրինակ բովանդակությամբ «Օրենքի միջոցով ժողովրդավարության եվրոպական հանձնաժողովի» (Վենետիկի հանձնաժողով) «Ընդհանուր իրավասության դատավորների կարգապահական պատասխանատվության և կարգապահական հետապնդման մասին» Վրաստանի Հանրապետության օրենքի վերաբերյալ CDL-AD/2007/009 no. 408/2006 եզրակացությունը, կամ

- շարադրել նոր խմբագրությամբ, հետևյալ բովանդակությամբ.

<կոպիտ և աններելի՝ ոչ մասնագիտական վարքագծի դրսևորում, որը վնաս է հասցնում դատական իշխանության հեղինակությանը>:

Հանձնաժողովի

նախագահ

Արսեն Մկրտչյան (ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի դատավոր)

անդամներ՝

Ռուզաննա Հակոբյան (ՀՀ վարչական դատարանի դատավոր)

Մարգարիտա Հարթենյան (Երևան քաղաքի Աջափնյակ և Դավթաշեն վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի դատավոր)

Մուրեն Մնոյան (ՀՀ Արագածոտնի մարզի

ընդհանուր իրավասության դատարանի նախագահ)
Տիգրան Սահակյան (ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի
նախագահ)

Վարդան Ստեփանյան (ՀՀ Կոտայքի մարզի ընդհանուր
իրավասության դատարանի նախագահ)

Գարիկ Ավագյան (Երևան քաղաքի Արաբկիր և Քանաքեռ-
Զեյթուն վարչական շրջանների դատարանի դատավոր)

Մասնակցությամբ

Արթուր Պողոսյան (ՀՀ վարչական դատարանի
դատավոր)

Ստեփան Միքայելյան (ՀՀ վերաքննիչ
քաղաքացիական դատարանի դատավոր)

Հրաչիկ Սարգսյան (Արմավիրի մարզի ընդհանուր
իրավասության դատարանի նախագահ)